

оскільки це зменшує загрозу повної втрати архівних документних ресурсів у результаті руйнації фондосховищ архівних установ.

Наступним актуальним кроком є продовження роботи щодо презентації оцифрованих архівних документів на архівному порталі, що об'єднує архівні установи на єдиній платформі — «Міжархівний пошуковий портал» (<https://searcharchives.net.ua>). Сьогодні в проєкті бере участь уже 8 архівів та надається доступ до архівної інформації (цифрових копій об'єктів зберігання) — 7020 архівних фондів. Нині до реалізації проєкту залучені наступні архіви:

- Центральний державний архів вищих органів влади та управління України;
- Центральний державний історичний архів України (м. Київ);
- Центральний державний архів громадських об'єднань та Українці;
- Центральний державний архів-музей літератури і мистецтв України;
- Цифровий архів Західноукраїнської народної республіки;
- Центральний державний історичний архів України (м. Львів);
- Державний архів Львівської області;
- Державний архів Полтавської області.

Отже, з 7 центральних державних архівів долучилися до міжархівного порталу 6, надаючи свої оцифровані документи, а серед обласних державних архівів (з 24-х) — поки лише львівський і полтавський. Тому важливішим завданням є оцифрування архівних ресурсів та їх об'єднання в цифровому просторі, оскільки оцифрування дозволяє зберегти та зробити широкодоступними найцінніші документи, що зберігаються у фондах архівних установ. Крім цього це дозволить підвищити сервісні та комунікаційні можливості архівних установ.

I. Зарудко

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА КНИГОРОЗПОВСЮДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

I. Zarudko

STATE SUPPORT OF BOOK DISTRIBUTION IN UKRAINE

Майже кожна країна світу впроваджує державне регулювання книгорозповсюдження, адже це — одна з найкреативніших галузей економіки. Підтримання книжкової індустрії є необхідним заходом для життєздатності національної книги.

Український інститут книги (УІК) провів дослідження, у результаті якого з'ясував, що 88% громадян України ніколи або майже ніколи не беруть книжок у бібліотеках. УІК опублікував карту книгарень України (за офіційними даними їх — 447 штук) заявивши про збільшення кількості книгарень за останній рік. Однак необхідно також враховувати і кількість закритих книгарень — наприклад, до початку повномасштабного вторгнення у мережі «Книголенд» було 42 книгарні — зараз їх 37, у КСД повномасштабне вторгнення забрало 18 магазинів на противагу відкритим під час вторгнення шістьом книгарням.

На сьогодні в Україні задекларовано низку заходів з державної підтримки книгорозповсюдження. По-перше, важливою подією на ринку книгорозповсюдження було прийняття Закону України №2309-IX від 19.06.2022 «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення обмежень на ввезення та розповсюдження видавничої продукції, що стосується держави-агресора, Республіки Білорусь, тимчасово окупованої території України», яким нарешті забороняється ввезення на митну територію України та/або розповсюдження на її території видавничої

продукції, що має походження або виготовлена та/або випущена у світ, та/або ввозиться з території держави-агресора, Республіки Білорусь, тимчасово окупованої території України (крім розповсюдження видавничої продукції, що має походження або виготовлена та випущена у світ на тимчасово окупованій території України до її тимчасової окупації), а також книжкових видань, що містять твори, автори яких є або були в будь-який період після 1991 р. громадянами держави-агресора, за винятком колишніх громадян держави-агресора, які є (або на момент смерті були) громадянами України і не мають (на момент смерті не мали) громадянства держави-агресора.

Цей закон звільняє простір для української книги, розширює коло потенційних покупців, а українська книга нарешті позбулась тиску російського ринку. У численних інтерв'ю видавці наводять такі цифри: генеральний директор видавництва «Ранок» Віктор Круглов зазначає, що до 24 лютого 2022-го р. обсяг російського імпорту становив близько \$100 млн на рік. У свою чергу, засновник видавництва «Лабораторія» Антон Мартинов вказує, що перед повномасштабною війною частка української книги займала 30–50% ринку, а до 2012-го продукція російських видавців та дистриб'юторів взагалі заповнювала до 90% ринку.

Окрім заборони російської книжки, Президент України того ж дня — 19.06.2022 р. підписав Закон України №2313-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання розвитку українського книговидання і книгорозповсюдження», яким держава зобов'язується компенсувати видатки на оренду приміщень розповсюдjuвачам книговидавничої продукції, які торгують виданими виключно державною мовою або державною мовою та мовами корінних народів України та/або офіційними мовами Європейського Союзу.

Також цей закон уповноважує Український інститут книги надавати громадянам України щорічну допомогу у вигляді сертифіката на придбання книжок державною мовою на суму, що становить 0,3 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (805 грн). Передбачається, що сертифікати отримають громадяни, які досягли 18 років на час набуття законом чинності, а також батьки новонароджених дітей. Це дозволить розширити доступ для молоді до нової якісної української книги та стимулювати розвиток читання.

Однак нині на реалізацію цього Закону коштів у бюджеті немає, адже наразі книгорозповсюдження не є пріоритетною галуззю для фінансування.

Вивчення та запровадження заходів державного управління інших країн може ініціювати подальший розвиток галузі книгорозповсюдження. Наприклад, уряд США розвиває книжковий бізнес шляхом кредитування, мікрокредитування, погашення заборгованості, Канади — шляхом надання запровадження пільгового оподаткування та зниження тарифів на книго розповсюдження, у Бразилії, Великій Британії, Канаді, Норвегії книжкову продукцію оподатковують за нульовою ставкою.

Деякі країни на державному рівні підтримують експорт національних книг — наприклад, французький національний центр книги заохочує книжкові крамниці за межами країни реалізовувати франкомовну літературу. Так, за французькі видання за кордоном покупець сплачує до 50% ціни, встановленої у книгарнях Франції.

Чудовим прикладом ефективної державної допомоги книгорозповсюдjuвачам в Україні слугує програма «Єспідтримка», яку отримали українці під час епідемії коронавірусу. За словами директорки Українського національного інституту книги

Олександри Коваль, якби не було цієї підтримки, то роздрібний продаж книжок знизився б удвічі.

Отже, державна підтримка книгорозповсюдження може здійснюватись різними методами — використовуючи досвід інших країн (пільгове оподаткування, кредитування, підтримка експорту національних книг), так і шляхом запровадження власних — програма Єпідтримка, програма субсидіювання на оренду приміщень книгорозповсюдjuвачам, сертифікати на отримання книг читачам, запровадження системи пільг для поштових сервісів, запровадження грантів тощо.

Саме урядова допомога зможе зміцнити галузь книгорозповсюдження, сприятиме розвитку підприємницької діяльності, розповсюдженню української книжки та доступу до неї громадян. Оскільки декларативно вже впроваджено заходи підтримки книгорозповсюдjuвачів, а отже, зроблено перший і найважливіший крок до розвитку книготорговельних підприємств, наразі залишається лише очікувати належного фінансування на виконання прийнятого законодавства.

Г. Прустай

КНИЖКОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: СТАН СПРАВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Н. Prystai

THE BOOK MARKET OF UKRAINE DURING THE WAR: STATE OF AFFAIRS AND PERSPECTIVES

Джерелом накопичення знань для суспільства є друкована книжкова продукція. Книга як товар вимагає своєрідних засобів та інноваційних підходів до популяризації на ринку для того, щоб задовольнити і духовні, й інформаційні потреби людства.

Із початком повномасштабного вторгнення росії українська література підкорює зарубіжних читачів. Попит на українські книжки за кордоном зріс майже вдвічі. За офіційними даними Українського інституту книги, у 2022 р. зарубіжні видавці придбали права на понад 230 українських книжок. Іноземцям у час війни цікаві твори вже відомих українських авторів: Сергія Жадана, Оксани Забужко, Юрія Андруховича, Андрія Куркова, Тетяни Малайчук. Підкреслимо, що ця інформація та факти взяті зі статистики Українського інституту книги на запит Forbes. До повномасштабної війни експансію української книги за кордоном підтримувала держава. За два роки завдяки програмі Українського інституту книги переклали іншими мовами 113 українських книжок і видали їх у 24 країнах світу. У 2020–2021 рр. на цю програму витратили понад €300 000, а з початком війни, 24 лютого 2022 р., проєкт, на жаль, призупинили.

Під час повномасштабної російсько-української війни зріс попит на купівлю ліцензій на видання українських авторів, але він може бути значно вищим, якщо розробляти спеціальні заходи для популяризації української літератури за кордоном (участь у міжнародних книжкових виставках, грантова підтримка перекладів українських книг на мови країн ЄС, формування книготорговельних каталогів на електронні та паперові видання). Було прийнято Закон України про підтримку книгарень через державні сертифікати, проте через війну фінансування цього закону в бюджет на 2023 рік не було закладене.